

УДК 657.36

Жигалкевич Ж.М.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Храмцова М.В.
магістр
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ У ЗВІТІ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано положення міжнародних стандартів фінансової звітності щодо обліку дебіторської заборгованості на вітчизняних промислових підприємствах. Розглянуто критерії визнання заборгованості, вимоги до первісного визнання та подальшого обліку заборгованості відповідно до Стандартів та порядок її знецінення. Визначено особливості представлення інформації у звітності залежно від обсягів заборгованості. Подано методи, що використовуються під час первісної та подальших оцінок, та порівняно їх. Розглянуто метод дисконтування дебіторської заборгованості та наведено формулу розрахунку амортизованої вартості дебіторської заборгованості. Сформульовано висновки щодо проведеного дослідження.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, справедлива вартість, ефективна ставка відсотка, балансова вартість, амортизована вартість, дисконтування дебіторської заборгованості.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализированы положения международных стандартов финансовой отчетности по учету дебиторской задолженности на отечественных промышленных предприятиях. Рассмотрены критерии признания задолженности, требования к первоначальному признанию и дальнейшему учету задолженности в соответствии со Стандартами и порядок ее обесценивания. Определены особенности представления информации в отчетности в зависимости от объемов задолженности. Поданы методы, используемые при первоначальной и последующих оценках, и осуществлено их сравнение. Рассмотрен метод дисконтирования дебиторской задолженности и приведена формула расчета амортизированной стоимости дебиторской задолженности. Сделаны выводы по проведенному исследованию.

Ключевые слова: дебиторская задолженность, справедливая стоимость, эффективная ставка процента, балансовая стоимость, амортизированная стоимость, дисконтирование дебиторской задолженности.

ANNOTATION

In the article has been analyzed the international standards of financial reporting related to accounts receivable accounting at Ukrainian enterprises and presented the specifics of industrial enterprises. In this work there have been presented the criteria of Debt Recognition, requirements for initial recognition and further estimation in accordance with standards and the procedure of debt depreciation. Also have been determined the features of reporting information in relation to debt amounts, debt classification criteria, methods that are used in the original and subsequent estimates and made comparison of considered methods. In the article have been presented the algorithm of discounting accounts receivables and formula for accounts receivables' amortized cost calculation. There were made conclusions about made research.

Key words: accounts receivables, fair value, effective interest rate, carrying cost, amortized cost, discounting of accounts receivables.

Постановка проблеми. У процесі діяльності суб'єкти господарювання здійснюють операції купівлі-продажу товарів, робіт, послуг, надають позики тощо. Це приводить до виникнення дебіторської заборгованості. У сучасних умовах питання дебіторської заборгованості вважається одним із ключових у здійсненні господарської діяльності. Розрахунки з дебіторами є важливим показником, що характеризує фінансовий стан суб'єкта господарювання. Нині, коли відбувається глобалізація ринків, постає питання надання прозорої та достовірної інформації користувачам щодо переходу до єдиних стандартів ведення та складання фінансової звітності за міжнародними стандартами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблеми обліку та оцінки дебіторської заборгованості займалися такі вітчизняні вчені, як Ф.Ф. Бутинець [1], Т.В. Божидарнік [2], С.В. Голов [3], В.М. Костюченко [4], К.Є. Нагірська [2], І.Б. Садовська [2], Г. Ямборко [5]. Незважаючи на їх значний внесок, питання щодо відображення дебіторської заборгованості відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності залишаються маловивченими.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення особливостей дебіторської заборгованості та способів їх відображення у звіті про фінансовий стан промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стаття звіту про фінансовий стан «Дебіторська заборгованість» не регулюється спеціальним міжнародним стандартом фінансової звітності (МСФЗ), проте необхідно дотримуватися певних загальних принципів з метою достовірного відображення інформації у звітності. Організаційно-методичні рекомендації з оцінки, обліку і відображення у фінансовій звітності дебіторської заборгованості містяться в МСФЗ 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» та 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання інформації» [7]. Відповідно до МСФЗ дебіторська заборгованість визначається як фінансовий інструмент. Для визнання дебіторської заборгованості використовуються загальні критерії визнання активів і зобов'язань:

– є висока ймовірність отримання економічних вигід, пов'язаних із цим активом, у майбутньому;

– вартість активу може бути оцінена.

З метою справедливого відображення фінансового становища компанії можуть вводитися додаткові статті звіту. Якщо величина заборгованості є суттєвою, то має значення її відображення окремими статтями, що ґрунтується на характері заборгованості, її величині та термінах погашення.

Наприклад, якщо промислове підприємство має значні обсяги придбання обладнання за передплатою протягом звітного періоду, то у звітності такого підприємства є доцільним виділення окремої статті: «Аванси, видані поставальникам та підрядникам».

Є декілька підходів до оцінювання дебіторської заборгованості. Так, дебіторська заборгованість під час первісного визнання оцінюється за справедливою вартістю. Відповідно до МСФО 13 «Оцінка справедливої вартості», справедлива вартість – це ціна, яка була б отримана під час продажу активу або яка була сплачена під час передачі зобов'язання на поточних ринкових умовах на організованому ринку між учасниками ринку на дату оцінки [8]. Для промислових підприємств справедливою вартістю дебіторської заборгованості є вартість реалізації або придбання згідно з договором купівлі-продажу.

Після первісного визнання підприємству слід оцінювати дебіторську заборгованість за амортизованою вартістю з використанням методу ефективної ставки відсотка (Effective Interest Method).

Метод ефективної ставки відсотка – метод розрахунку амортизованої вартості фінансового активу або фінансового зобов'язання та розподілу процентного доходу або процентних витрат на відповідний період [5]. Ефективна ставка відсотка забезпечує точне дисконтування очікуваної суми майбутніх грошових виплат або надходжень.

Така оцінка зобов'язань, що відповідає вимогам МСФЗ, є більш об'єктивною і точною, адже дає змогу врахувати ступінь ймовірності погашення зобов'язання, зміну купівельної спроможності грошової одиниці в часі, на відміну від вітчизняної практики, що не передбачає оцінку за справедливою вартістю.

Відповідно до МСФЗ 39, знецінення дебіторської заборгованості визнається за наявності обставин, таких як значні фінансові складнощі дебітора або ймовірність його банкрутства, порушення умов договору, загальноекономічні фактори, що відбулися після первісного визнання [6].

Компанія створює резерв із дебіторської заборгованості (Bad debt provision), погашення або стягнення якої визнано сумнівним. З цієї мети дебіторська заборгованість поділяється залежно від періоду існування таким чином: до 90 днів; 90-180 днів; 180-365 днів; більше

365 днів. Балансова вартість дебіторської заборгованості зменшується на величину резерву під знецінення дебіторської заборгованості шляхом списання на витрати.

Незалежно від обраного способу обліку знецінення дебіторської заборгованості він повинен забезпечувати надання всіх необхідних даних для складання звітності та розкриття всієї необхідної інформації, передбаченої МСФЗ, у примітках до звітності. У цих примітках розкривається повна сума дебіторської заборгованості за видами на звітну дату, сума нарахованого резерву на знецінення, нетто-результат, відбитий у звітності, опис дебіторської заборгованості. Окремо розкривається рух резерву на знецінення дебіторської заборгованості.

Резерв підлягає перегляду та коригуванню на кожну звітну дату з метою відображення достовірної інформації. Так, якщо сума дебіторської заборгованості, на основі якої було нараховано резерв під знецінення в минулому звітному періоді, була оплачена в поточному періоді, необхідно провести сторнування величини нарахованого раніше збитку від знецінення.

Як було зазначено, підприємства повинні відображати суму дебіторської заборгованості за справедливою вартістю. Якщо промислове підприємство реалізує товар, то компенсація може бути отримана через певний проміжок часу, тому справедлива вартість стане відмінною від номінальної, враховуючи теорію зміни вартості грошей у часі. Тобто продавець здійснює не лише реалізацію товару, але і фінансову операцію. Різницею між справедливою та номінальною вартостями є величина дисконту.

У МСФЗ дисконтування є невід'ємною частиною обліку та впливає на балансову вартість будь-якої статті балансу, а також фінансового результату підприємства за звітний період. Дисконтування здійснюється виходячи з того, що гроші змінюють свою вартість із часом, а, отже, і поточна вартість майбутніх фінансових потоків може значно відрізнятись від їх номінальної вартості. Ставка дисконтування найчастіше визначається на рівні ринкової ставки, яку можна було б отримати за аналогічну позику.

Подібно до формули дисконтування визначається амортизована вартість дебіторської заборгованості, тобто її теперішня вартість, за формулою [4]:

$$AB = \left[\frac{C}{(1+r)^{\frac{t}{365}}} \right] \quad (1)$$

де АВ – амортизована вартість;

С – величина дебіторської заборгованості;

r – облікова ставка;

t – період між датою погашення дебіторської заборгованості та звітною датою.

Оцінка амортизованої вартості передбачає, що під час первісного визнання фінансовий інструмент визначений у дисконтованій оцінці із застосуванням ринкової процентної ставки. Далі

щомісяця здійснюються нарахування відсотків (за ефективною ринковою ставкою) і платежі.

Висновки. Отже, у фінансовій звітності обов'язково наводиться інформація щодо дебіторської заборгованості, розкриття якої вимагають національні положення з обліку, а у МСБО зазначені лише загальні правила класифікації, оцінки та визнання дебіторської заборгованості без відображення конкретизації цих аспектів. Проте підприємствам, що формують звітність за міжнародними стандартами, необхідно враховувати вищезазначені правила та притримуватися їх.

Для удосконалення вітчизняної системи обліку зобов'язань рекомендується поєднати міжнародні та національні стандарти, враховуючи національні особливості, для повного розкриття інформації та ефективного управління підприємством.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік / Ф.Ф. Бутинець – 8-ме вид., доп. і перероб. Житомир: Рута, 2009. 112 с.
2. Бухгалтерський облік. URL: http://pidruchniki.com/1635031853207/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/buhgalterskiy_oblik.
3. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарії: практ. посіб. / С.Ф. Голов, В.М. Костюшенко. К.: Лібра, 2001. 670 с.
4. Голов С.Ф. Трансформація фінансової звітності українських підприємств у фінансову звітність за міжнародними стандартами: методичний посібник / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко, О.М. Кулага. Вінниця: ТОВ «Консоль», 2013. 267 с.
5. Голов С., Костюченко В., Кравченко І., Ямборко Г. Фінансовий облік: Підручник. К., 2005. 976 с.
6. Офіційне видання державної фіскальної служби «Вісник». URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/90010068>.
7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 (МСБО 39). Фінансові інструменти: визнання та оцінка. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_015.
8. Міжнародний стандарт фінансової звітності 13 (МСФЗ 13). Оцінка справедливої вартості. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_068.

REFERENCES:

1. Butinets F.F. (2009), Bukhgalterskiy finansoviy oblik [Accounting financial accounting], Ruta, Zhytomyr, Ukraine.
2. Online study materials, "Accounting", available at: http://pidruchniki.com/1635031853207/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/buhgalterskiy_oblik, (21.12.2017).
3. Golov S.F. and Kostyushenko V.M. (2001), Bukhgalterskiy oblik za mizhnarodnymy standartamy: pryklady ta komentarii [Accounting in accordance with international standards: examples and comments], Libra, Kyiv, Ukraine.
4. Golov S.F., Kostyuchenko V.M. and Kulaga O.M. (2013), Transformatsiia finansovoi zvitnosti ukrainiskykh pidpriemstv u finansovu zvitnist za mizhnarodnymy standartamy [Transformation of financial statements of Ukrainian enterprises into financial statements according to international standards], ConsoleLtd., Vinnitsa, Ukraine.
5. Golov S., Kostyuchenko V., Kravchenko I., Yamborko G. (2005), Finansovyi oblik [Financial accounting], Kuiv, Ukraine.
6. Official publication of the state fiscal service «Visnyk» (2015), Methodical recommendations of the investment activity of the institutions of foreign investment, available at: <http://www.visnuk.com.ua/en/pubs/id/90010068>, (20.12.2017).
7. Database «Legislation of Ukraine» (2013), «International Accounting Standard 39 (IAS 39). Financial Instruments: Recognition and Measurement», available at: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_015, (02.02.2018).
8. Database «Legislation of Ukraine» (2013), «International Financial Reporting Standard 13 (IFRS 13) Estimated fair value», available at: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_068, (02.02.2018).

Zhyhalkevych Zh.M.
*Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Management,
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”*

Khramtsova M.V.
*Graduate Student of Department of Management,
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”*

SPECIFICS OF PRESENTATION OF ACCOUNTS RECEIVABLES IN THE STATEMENT OF FINANCIAL POSITION OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

The line of the statement of financial position “Accounts Receivable” is not regulated by a specific International Financial Reporting Standard, but it is necessary to follow certain general principles in order to accurately reflect information in the reporting. The organizational and methodological recommendations for the measurement, accounting, and presentation of accounts receivable are disclosed in Standard 39 “Financial Instruments: Recognition and Measurement” and 32 “Financial Instruments: Disclosure and Presentation”. In accordance with IFRS, receivables are defined as a financial instrument. In order to recognize receivables, the general criteria for the recognition of assets and liabilities are used. Accounts receivables at initial recognition are measured by fair value. After initial recognition, an entity should assess receivables by amortized cost using the effective interest rate method. If an industrial company sells goods, compensation can be obtained after a certain period of time, so the fair value will be different from the nominal one taking into account the theory of changes of money value in time. The difference between fair and nominal values is the amount of the discount. Similarly, the discount rate is determined by the amortized cost of the receivable, which is the present value of accounts receivables. In order to improve the existing accounting system of national enterprises, it is recommended to combine international and national standards, taking into account national features for full and correct disclosure and effective business management.